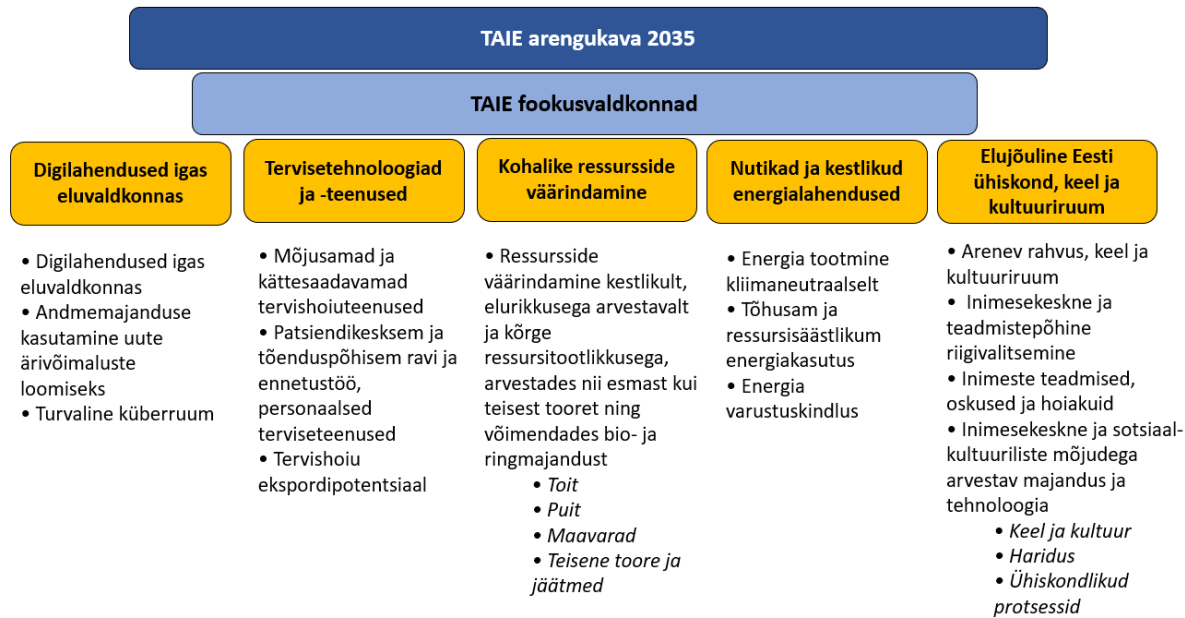

Fookusvaldkondade juhtimine ja teekaartide elluviimine

Mis on TAIE fookusvaldkonnad?

Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) ühises teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavas 2021–2035 on nimetatud viis eelisarendatavat valdkonda (TAIE fookusvaldkonda), mida riik toetab täiendavalt (joonis 1)¹.

Joonis 1. TAIE fookusvaldkonnad, sh nutika spetsialiseerumise valdkonnad

Neli esimest TAIE fookusvaldkonda on ühtlasi **Eesti nutika spetsialiseerumise valdkonnad**².

Fookusvaldkondade arendamise ja juhtimise alusdokumendiks on **fookusvaldkonna teekaart, mis koostatakse igale fookusvaldkonnale**. Teekaart toetab fookuste seadmist ja fookusvaldkondade arendamist.

Mis on TAIE fookusvaldkonna teekaart?

Teekaart on

- osaliste (teadlased, ettevõtjad, valdkondlikud ministeeriumid jt) **kokkulepe** selle osas, millised vajadused on valdkondade arendamisel esmatähtsad ning kuidas teadus- ja arendustegevus ja teadusmahukas innovatsioon saavad seejuures aidata. Eesmärk on otsida konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi fookusvaldkondade väljakutsetele, avada seni kasutamata teadmismahuka innovatsiooni võimalusi ja tekitada uusi ärivõimalusi;
- hea lähtekoht edasiseks **koosloomeks ja koostööks** valdkonna arendamisel³;

¹ Vt ka https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_lisamaterjal_taide_fookusvaldkondade_teamalehed_0_0.pdf

² Nutika spetsialiseerumise valdkondade puhul on oluline majanduslik mõõde (kõrge äriiline potentsiaal, skaleeritavus Eestist väljapoole, potentsiaalne globaalne mõju), mis TAIE fookusvaldkondade puhul on oluline, kuid mitte ainumäärav aspekt. Viies TAIE fookusvaldkond, milleks on elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum, hõlmab Eesti arenguvajaduste lahendamise seisukohalt olulisi valdkondi nagu kvaliteetne eestikeelne haridus või eesti keele ja kultuuri arendamine.

³ Arvestades ka nutika spetsialiseerumise protsessi jaoks olulist ettevõtlikku avastusprotsessi (*entrepreneurial discovery process*). Ettevõtlik avastusprotsess on alt-üles (*bottom-up*) lähenemisega. Selle kasutamise olulisust rõhutatakse ka Euroopa nutikat spetsialiseerumist puudutavates alusdokumentides ning ei soovitata kasutada ülevalt-alla (*top-down*) lähenemist, kus

- otsene alus HTM ja MKM rahastuse ja toetusmeetmete kujundamisele.

Teekaart koostatakse 3–4 aastaks, et arvestada muutuva olukorra ja vajadustega.

Teekaartide koostamise ja uuendamise protsessi eesmärk on järgmine:

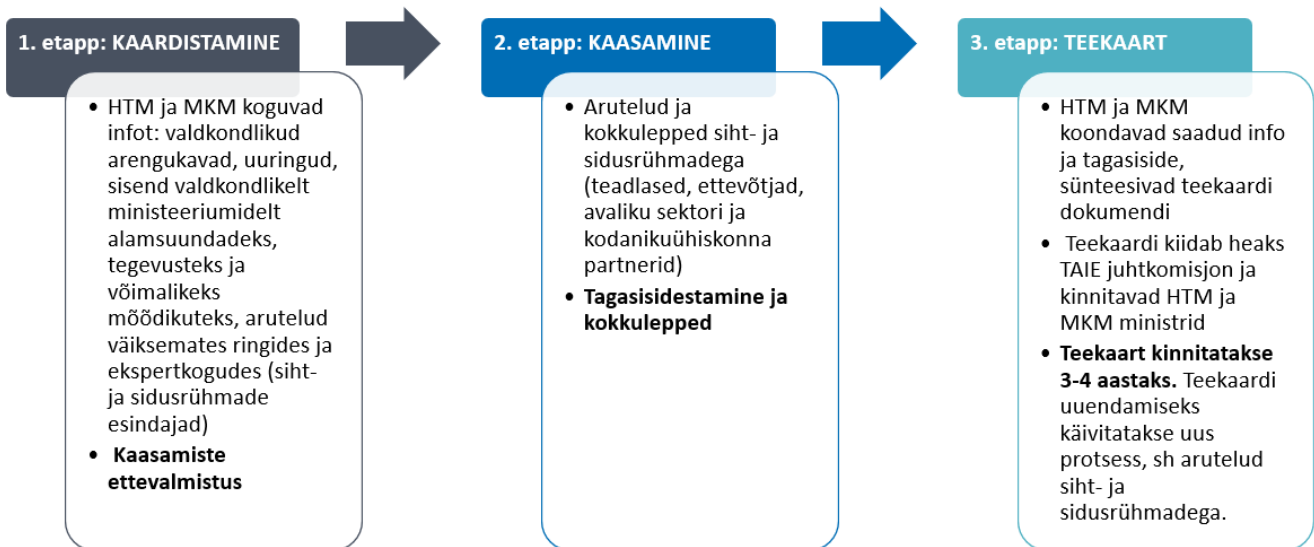
Saavutada kokkulepe prioriteetsete suundade valikuks	Millistele kitsamatele teemadele, alavaldkondadele valdkonna sees tuleks keskenduda? Millised uurimisvaldkonnad ja -suunad ning ärivõimalused on valdkonna arengus võtmetähtsusega?
Saavutada kokkulepe sihtide ja mõõdikute seadmiseks	Mis on valdkonna arendamise oodatavad tulemused? Millised on valdkonna sisulist edenemist hindavad mõõdikud?
Määratleda valdkondade arenguks vajalikud tegevused ja rahastusvõimalused	Millised TAI tegevused on valdkonna arendamisel kriitilise tähtsusega? Millised toetusmeetmed on valdkonna eesmärkide elluviimiseks asjakohased, realistlikud ja tõhusad?

Teekaardi üldine struktuur on järgmine:

- fookusvaldkonna sihid ja mõõdikud, millega jälgitakse valdkonna arengut;
- prioriteetsed teadus- ja arendustegevuse alamsuunad ja nende kirjeldus;
- vajalikud võtmetegevused valdkonna sihtide elluviimiseks ja prioriteetsete alamsuundade toetamiseks;
- teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtluse rahastuse ja meetmete kaardistus, millega kaetakse valdkonna arenguvajadused;
- valdkonna taustakirjeldus, olukorra kaardistus ja statistika: teadus- ja ettevõtlusmaastiku kirjeldus, teadus- ja ettevõtlustaristu, rahvusvahelised initsiatiivid ja koostöövõimalused valdkonnas, valdkonna tugevused ja väljakutsed jms;
- teekaardi elluviimise, seire ja uuendamise kirjeldus.

Teekaardil on põhitekst ja lisad, kus selgitatakse lähemalt teekaardi peatükkide sisu.

Teekaardi koostamise ja uuendamise protsessi kirjeldus

Fookusvaldkondade (teekaartide) juhtimine

Fookusvaldkondade juhtimisel lähtutakse teekaartidest, mis annavad otsese sisendi rahastuse ja meetmete kujundamisele. TAIE juhtkomisjoni⁴ heakskiidul ja ettepanekul kinnitavad fookusvaldkonna teekaardid HTM ja MKM ministrid. HTM ja MKM korraldavad regulaarselt fookusvaldkondade (teekaartide) seiret ja tulemused esitatakse TAIE juhtkomisjonile igal aastal koos arengukava tulemusvaldkonna, programmide ja meetmete aruandlusega.

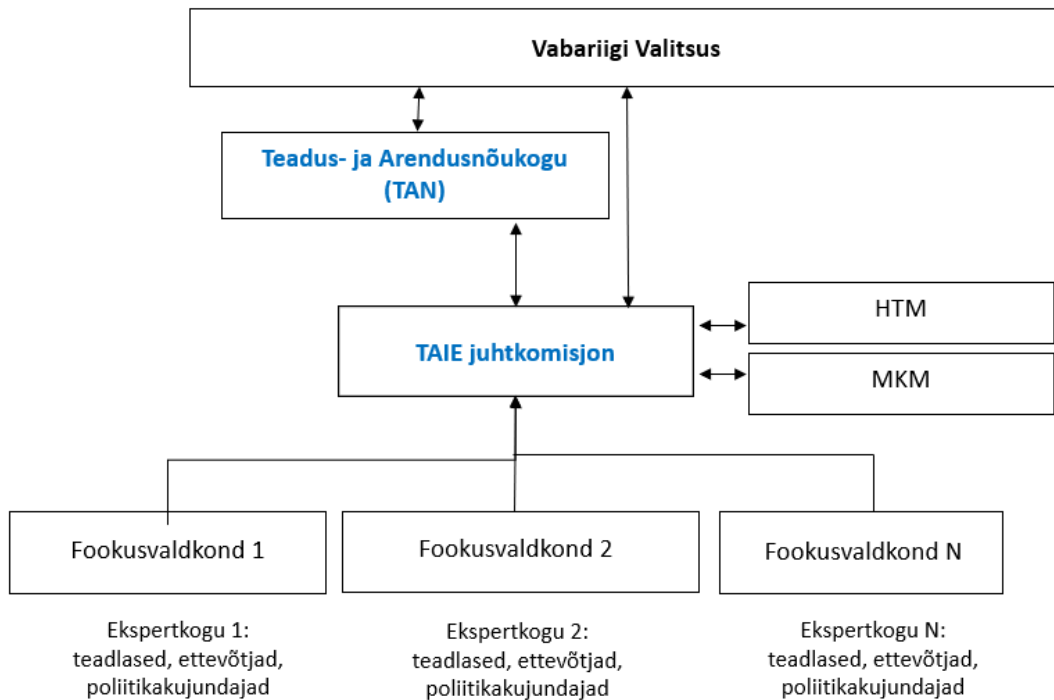
TAIE fookusvaldkondade juhtimine on osa TAIE arengukava juhtimisest⁵, st samad otsustus- ja nõuandvad kogud tegelevad ka fookusvaldkondadega, ent fookusvaldkondade juhtimise puhul on oluline eraldi esile tuua **siht- ja sidusrühmade osalus** (vt joonis 2 ja joonis 3).

Fookusvaldkondade jaoks luuakse **ekspertühmad**, mille kaudu siht- ja sidusrühmade esindajad osalevad fookusvaldkondade tegevuste elluviimisel ja arengu jälgimisel. Siht- ja sidusrühmade esindajad osalevad fookusvaldkondade tegevustes ka (meetmete) hindamis- ja juhtkogude jm tööformaatide kaudu.

⁴ TAIE juhtkomisjoni koosseisu ja ülesannete kohta loe arengukavast, vt Juhtimine ja korraldus https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_taie_arengukava_a4_web.pdf

⁵ Vt https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_taie_arengukava_a4_web.pdf

Joonis 2. TAIE fookusvaldkondade juhtimismudel

Joonis 3. TAIE fookusvaldkondade juhtimisega seotud rollide jaotus

TAN on 12-liikmeline ja tema koosseisu kinnitab kuni kolmeks aastaks Vabariigi Valitsus. Komisjoni tööd juhib peaminister. TAN-i koosseisu kuuluvad ministrid (ettevõtlus- ja infotehnoloogiainister, haridus- ja teadusminister, tervise- ja tööminister) ning teaduskogukonna ja ettevõtluse esindajad. TAN nõustab teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni teemadel Vabariigi Valitsust. TAIE juhtkomisjon arvestab oma töös TAN-i soovitustega.

TAIE juhtkomisjon on 20-liikmeline ja tema tööd juhivad vaheldumisi haridus- ja teadusminister ning väliskaubandus- ja infotehnoloogiainister⁶. TAIE juhtkomisjoni koosseisu kuuluvad Rektorite Nõukogu esindaja, Eesti Teaduste Akadeemia esindaja, kolm haridus- ja teadusministri nimetatud liiget teadusasutustest, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja esindaja, Eesti Tööstus- ja Tööstuskoja esindaja, kolm välismajanduse ja infotehnoloogia ministri nimetatud ettevõtluse esindajat, Rahandusministeeriumi esindaja, Riigikantselei esindaja ja nelja suurima valdkondliku TAI rahastamise mahuga ministeeriumi esindajad. Lisaks nimetab kumbki minister juhtkomisjoni ühe sõltumatu TAIE valdkonna eksperdi. TAIE juhtkomisjon nõustab HTM ja MKM ministreid teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse teemadel.

HTM ja MKM veavad eest teekaartide koostamist ja kinnitavad teekaardid, lisaks tegelevad koostöös allasutustega (Eesti Teadusagentuur, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus jt) operatiivtasandi küsimustega (sh toetusmeetmete kavandamine ja elluviimine, seire korraldamine, aruandlus TAIE juhtkomisjonile jms). Selleks on ministeeriumites tööl **fookusvaldkondade juhid**, kelle igapäevaseks tööks on koordineerida ja korraldada fookusvaldkondade ja teekaartidega seonduvaid tegevusi.

Fookusvaldkonna ekspertkogud koosnevad siht- ja sidusrühmade esindajatest (teadlased, ettevõtjad jt valdkonna seisukohalt olulised partnerid). Ekspertkogude loomiseks ja kinnitamiseks võidakse kasutada erinevaid lahendusi ja töövorme (nt ministrite poolt kinnitatav kogu, toetusmeetmete juurde loodavad kogud, mitteformaalsed töörühmad, kombinatsioon erinevatest kogudest vms).

Teekaartide elluviimine ja seire

Teekaartide elluviimiseks kujundavad HTM ja MKM koostöös oma allasutustega (Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus, Eesti Teadusagentuur) ning asjasse puutuvate siht- ja sidusrühmadega rahastusmeetmeid ja sekkumisi (arengukava programmid, riigieelarvelised ja EL tõukefondide meetmed) ning viivad neid ellu. Siht- ja sidusrühmade esindajad osalevad rahastusmeetmete elluviimises ja seires nt meetmete hindamis-, valiku- ja juhtkomisjonide kaudu.

Fookusvaldkonna seire koosneb kahest komponendist:

1. kvantitatiivsete andmete kogumine ja väljavõtted fookusvaldkonna mõõdikute ja meetodika alusel selleks, et välja selgitada hetkeolukord ja üldised suured trendid valdkondade arengus;
2. kvantitatiivseid andmeid kombineeritakse kvalitatiivse osaga – olulised on eksperthinnangud, valdkonna siht- ja sidusrühmade peegeldus ja arutelu andmete tõlgendamiseks ja hinnangute andmiseks.

HTM ja MKM korraldavad seiret igal aastal iga fookusvaldkonna kohta teekaartidel toodud mõõdikute alusel (kvantitatiivne komponent). Kvantitatiivsete andmete alusel korraldatakse **ekspertide arutelud** (kvalitatiivne komponent). **Iga 3–4 aasta tagant viiakse läbi põhjalikum fookusvaldkondade seire**, milleks kasutatakse välise ekspertide abi. Teekaartide uuendamise käigus viiakse läbi valdkondade

⁶ Kuni teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse muudatuseni täidavad TAIE juhtkomisjoni ülesandeid teaduspoliitika komisjon ja innovatsioonipoliitika komisjon ühendkomisjonina. Teaduspoliitika komisjoni ja innovatsioonipoliitika komisjoni koosseisu on muudetud nii, et see vastaks TAIE juhtkomisjoni koosseisule.

arengu süvaanalüüs ning hinnatakse selle alusel mh määratletud prioriteetsete suundade ja võtmetegevuste ning seire korraldamise (sh mõõdikud ja metoodika) asjakohasust, sekkumisvajadusi jms.

Fookusvaldkonna jaoks luuakse **ekspertühmad**, seega osalevad siht- ja sidusrühmade esindajad fookusvaldkondade tegevuste elluviimisel ja arengu jälgimisel valdkondlike ekspertühmade, (meetmete) hindamis- ja juhtkogude jm tööformaatide kaudu. **Tulemused esitatakse TAIE juhtkomisjonile**, mille ülesandeid täidavad teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse muudatuste jõustumiseni teaduspoliitika komisjon ja innovatsioonipoliitika komisjon ühendkomisjonina. TAIE juhtkomisjon jälgib seiretulemuste alusel fookusvaldkondade arengut, teeb ettepanekuid ja soovitusi fookusvaldkondade ja sekkumiste kujundamiseks ja muutmiseks, sh teeb vajaduse korral ettepanekuid seire korraldamise, mõõdikute ja metoodika osas.

Seiret täiendavad meetmete ja rahastusinstrumentide (tegevuste, sekkumiste) tasandi mõõdikud, mis kujunevad meetmete ja instrumentide väljatöötamisel, ent silmas tuleb pidada, et need keskenduvad konkreetse sekkumise eesmärgile ja mõjule ega hõlma fookusvaldkonda üldiselt. Meetmete ja rahastusinstrumentide tasandi mõõdikud annavad täiendavat informatsiooni ja toetavad fookusvaldkondade seiret.